

MURAT GÜLSOY
BÜYÜBOZUMU:
YARATICI YAZARLIK

KURMACANIN BİLİLEN SIRLARI
VE İHLAL EDİLEBİLİR KURALLARI

İNCELEME

♥
CAN

9.
BASKI

MURAT GÜLSOY
BÜYÜBOZUMU:
YARATICI YAZARLIK
KURMACANIN BİLİNER SIRLARI
VE İHLAL EDİLEBİLİR KURALLARI

© 2004, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2004

9. basım: Aralık 2013, İstanbul

Bu kitabın 9. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Faruk Duman

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design

Kapak resmi: Murat Gülsoy

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Özal Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 26699

ISBN 978-975-07-0463-5

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

www.canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 10758

MURAT GÜLSOY
BÜYÜBOZUMU:
YARATICI YAZARLIK
KURMACANIN BİLİNEREN SIRLARI
VE İHLAL EDİLEBİLİR KURALLARI

İNCELEME

Murat Gülsoy'un Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Oysa Herkes Kendisiyle Meşgul, 1999

Bu Kitabı Çalın, 2000

Âlemlerin Sürekliliği ve Diğer Hikâyeler, 2002

Binbir Gece Mektupları, 2003

Bu Filmin Kötü Adamı Benim, 2004

Sevgilinin Geciken Ölümü, 2005

İstanbul'da Bir Merhamet Haftası, 2007

602. Gece, 2009

Karanlığın Aynasında, 2010

Tanrı Beni Görüyor mu? 2010

Baba, Oğul ve Kutsal Roman, 2012

Nisyan, 2013

MURAT GÜLSOY, 1992-2002 yılları arasında arkadaşlarıyla *Hayalet Gemi* dergisini çıkardı. *Bu Kitabı Çalın* adlı kitabıyla 2001 yılı Sait Faik Hikâye Armağanı'nı ve *Bu Filmin Kötü Adamı Benim* adlı romanıyla 2004 yılı Yunus Nadi Roman Ödülü'nü kazandı. *Bu Kitabı Çalın*, Almanya'da *Stehlen Sie dieses Buch* adıyla yayımlandı. *İstanbul'da Bir Merhamet Haftası* birçok dile (Çince, Makedonca, Rumence, Bulgarca, Arapça) çevrildi. Boğaziçi Üniversitesi'nde öğretim üyesi, mühendislik ve yaratıcı yazarlık dersleri veriyor; sadece yazmayı değil yazmak üzerine düşünmeyi de seviyor.

www.muratgulsoy.com
muratgulsoy.wordpress.com

Süreyya Ada ve Yusuf Ali'ye

İçindekiler

Büyübozumu ve Yaratıcı Yazarlık	15
Yazmaya Başlamak	23
Yazmanın Şimdiki Zamanı	27
Bir Rüya: Yaratıcılık	33
Yaratıcının Genç Bir Ressam Olarak Portresi	47
Sınırların Diyalektiği	57
Zihinsel Bir İşlev Olarak Kurmaca	65
Kurmacanın Unsurları 1	75
Kurmacanın Unsurları 2	103
Zaman: Neden-Sonuç Zinciri	123
Hikâye ve Olay Örgüsü	137
Betimlemeler ve Ayrıntılar	161
Bakış Açısı	173
Karakter	199
Öykü ve Roman	213
Sonsöz	223
Dizin	233

Bir insan her zaman hikâye anlatıcısıdır;
kendi hikâyeleriyle ve başkalarının
hikâyeleriyle çevrili yaşar; başına gelen her
şeyi onlar aracılığıyla görür ve hayatını
anlatıyormuş gibi yaşamaya çalışır.

JEAN-PAUL SARTRE

BÜYÜBOZUMU VE YARATICI YAZARLIK

“... Belki bu bilinmeyen topraklarda
hayatta kalabilmek için bazı teknikler..”

Edebiyat metinlerinin insan zihni üzerindeki güçlü etkisini ilk kitap okumam sırasında hissetmiştim. Okumayı söktüğüm yıld. Yaz tatili sırasında, koltuğumun altına sıkıştırmış olduğum *Milliyet Çocuk Klasikleri* dizisinin o sert kapaklı minik bir ansiklopedi cildini andıran kitaplarından biriyle kendimi olduğumdan çok daha büyük bir yaşta hissederek gezinirken kafamı kurcalayan soru şuydu: Nasıl oluyor da bu resimsiz romanı okurken, resimli kitaplardan aldığım zevkin çok daha fazlasını alabiliyorum; gözümü kapatmama gerek olmadan bir rüyanın içinde gibi pırıl pırıl hayaller görebiliyorum? *Mercan Adası*'nı okurken sahile vuran dalgaları, kumların arasında oynaşan renkli balıkları elimi uzatsam tutabilecek gibi yakınımnda hissediyor; romanın kahramanlarıyla beraber maceranın tadını çıkarabiliyordum. İşte bu elinizde tuttuğunuz kitap, çocukken sorduğum bu sorunun olası yanıtlarını kapsıyor. Kurmacanın büyüğü nedir?

H.E. Bates, Çehov kahramanlarının, öykü sona erdiğinde bağımsız birer yaşama kavuştuklarını, okurun öykü bittikten sonra onlara ne olacağını merak ettiğini ve bu özelliğin bizi derinden etkilediğini söyledikten sonra şöyle diyor:

Çehov'un ulaşmaya çalıştığı ereklerden biri de işte budur. Bunu açıklamak, bir analiz işlemine sokmak; bu özelliğin yaşamsal dokularını zedeleyebilir. Bu, uçmanın gizlerini öğrenmek için, bir kuşu kesip biçmek gibidir. Kesip biçtiğinizde ise büyü bozulur.¹

Bates'in bu sözlerini okurken gözümün önüne Da Vinci'nin bir kuş kanadı çizimi gelmişti. Ardından anatomi derslerini betimleyen yağlıboya tablolar... Oğuz Atay, "Batılı inceler, biz severiz," diyordu. Bir şeyi incelemek, onu parçalarına ayırmak, bu parçaların tek tek işlevlerini ve daha sonra da bir araya geliş biçimlerini anlamaya çalışmak demektir. Hangi yöntemi izlerseniz izleyin, incelediğiniz konuya neşterinizi değıdirmek zorundasınızdır. Bugün, gözleyen aklın incelediğı şeyi değıştirdiğini biliyoruz. Özellikle sanat alanında bu çok daha belirgin. Edebiyat yapıtları üzerine yapılan incelemelerin tümü, o yapıtları, yaratanların arzusu ve denetimi dışında bir dönüştürme işlemine uğratar. Bu gibi incelemeleri okumanın –bir tür– naifliğı bozacağı söylenebilir. Doğrudur. Ancak naif kalmak isteyen kim? Ben yazıyla uğraşmanın insanı olgunlaştıran ve dönüştüren bir süreç olduğuna inananlardanım. Ancak işlevselci ve yararcı bakış açısına sahip kimilerinin iddia edebileceğı gibi bu sürecin hâkimi yazar, kurbanı okur değıldir. Okurlar metni yazarak ve okuyarak (bir başka deyişle okurken tekrar yazarak) metni olduğü kadar ve belki de daha çok kendi zihinsel durumlarını dönüştürürler.

Gelelim kitabın alt başlığındaki "Yaratıcı Yazarlık" kavramına. Kurmaca metinler yazmaya başladığım ilk günden beri yazma süreci, kurmacanın olanakları, yaza-

1. H.E. Bates, *Yazınsal Bir Tür Olarak Kısa Öykü*, çev. Gökçen Ezber, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2001.

rın yaratma ânı gibi konular hep gündemimde oldu. Hem yazdığım metinlere konu oldular, hem de yazma sürecimi belirlediler. 1992-2002 yılları arasında yayımladığımız *Hayalet Gemi* dergisi, bir grup yazma meraklısının kolektif çabasının ürünüydü. On yıllık dergicilik deneyiminin bana öğrettiği en önemli şey, edebiyatın sadece yalnız yapılan bir sanat olmadığı, aynı zamanda paylaşılarak geliştirilen zihinsel bir etkinlik olduğuydu. *Hayalet Gemi* ömrünü tamamladıktan sonra edebiyata ilişkin kolektif çalışma ortamını önce bir radyo programı, daha sonra da Yaratıcı Yazarlık atölye çalışmaları sırasında yakaladım. Yaratıcı Yazarlık belki ülkemiz için yeni bir alan. İngilizceden birebir yapılmış bir çeviri-kavram. Yaratıcı Yazarlık'tan benim anladığım, edebiyat yazarlığıdır. Kurmaca bir dünya yaratma çabasındaki edebiyat yazarlığını, diğer yazarlık türlerinden ayırmak için kullanılan bir terim olduğunu söyleyebilirim. Bu konuda verilen derslerin, seminerlerin ve kursların sayısı her geçen gün artmaktadır. Yazarların ve okurların bu oluşumlara yaklaşımları genelde iki başlık altında özetlenebilir: yazmanın öğretilmeyeceğine inanan, dolayısıyla bu tür etkinliklerin insanları yanıltan girişimlerden başka bir şey olmadığını söyleyenler ve bu görüşü paylaşmayan, yani kurmaca yazarlığının öğretilbilir olduğuna inananlar.

Ben kurmaca metinler yazarken bunların nasıl yaratıldığı üzerine de araştıran yazarlardan biri olarak şöyle düşünüyorum: Edebiyat bir sanat dalıdır. Dolayısıyla "Yaratıcı Yazarlık" eğitimi de bir sanat eğitimidir. Resim, yontu, müzik gibi sanat dalları nasıl öğretilbiliyorsa yazma sanatı da öğretilbilir olmalıdır. Edebiyat sanatının öğretilemez olduğunu savunmak, ya da genişleterek söyleyelim, herhangi bir sanatın öğretilemez olduğunu savunmak, bu sanatların doğuştan gelen bir yetenekle yapıldığını iddia etmek anlamına gelir. Bu türden savla-

rın çoğunlukla dâhi yazar / sanatçı hikâyeleri ile süslene-
rek sunulduğuna tanık oluruz. Ben yaratmanın en temel
insani özelliklerden biri olduğuna inanıyorum. İnsanın
yaşarken kendi varoluşunu gerçekleştirmesindeki en de-
ğerli yollardan birinin yaratmak olduğunu ve bunun önü-
ne birer engel olarak dikilen efsanevi yaratıcı-sanatçı hi-
kâyelerinin insanları sanata yabancılaştırmak dışında bir
işlev taşımadığını düşünüyorum.

Elbette, her sanat eğitiminde farklı yöntemler be-
nimsenebileceği gibi bu alanda da nasıl bir yol izleneceği
eğitmenlik rolünü üstlenen kişiye göre değişir. Örneğin
resim öğrenmek için akademiye gidebileceğiniz gibi, us-
ta ressamların atölyelerine de devam edebilirsiniz. Ede-
biyat da yaratıcılık açısından diğer sanat dallarından
farklı bir yerde durmuyor bana göre. Sanatsal etkinliği
gerçekleştirmek için esin, içedokuş, yetenek ve adını ko-
yamayacağımız birçok özellik kuşkusuz pay sahibidir.
Ancak en az bunlar kadar önemli olan, o sanat dalında
kullanılan tekniklerdir. Teknikler öğretilir. Eğitimi
veren kişinin izlediği programa göre yazma teknikleri
konusunda deneyim kazandırılabilir. Ancak işin yaratıcı-
lık kısmı biraz daha farklı bir yerde duruyor. Kişinin psi-
kolojik mekanizmaları söz konusu olduğu için bu alanda
ancak bir “farkındalık” yaratılabilir, katılımcıların içgörü
kazanmalarına yardımcı olunabilir. Yaratıcılık ayrıcalıklı
bir insan grubunun tekelinde değildir. Herkes yazmayı
öğrenebilir. Bu tür bir eğitim almak isteyen kişinin yaz-
maya gerçekten hevesli olması başlangıç için yeterlidir.
Ancak böyle bir eğitimden geçen herkesin yazar olacağı-
nı iddia etmek de yersizdir. Her yıl akademiden onlarca
kişi mezun olur. Hepsi ressam, yontucu, besteci olabilir
mi? Ama o sanat konusunda bilgili, deneyimli kişiler ha-
line gelirler. Bu da az şey değildir. Ayrıca bu tür eğitim
programları benzer heyecanları taşıyan insanları bir ara-

ya getirdiği için de yararlıdır. Bu anlamda yalnız olmak kişiyi olumlu yönde besler.

Madalyonun bir de öbür yüzü var. Yaratıcı Yazarlık kavramının ortaya çıkışı, edebiyat alanının geçici olarak durduğu o bağımsızlık noktasından ticarileşmeye doğru evrilişiyse yakından ilgilidir. Çoksatarlık olasılığı, belli bir sermaye birikiminin bu alana kaymasına neden olmaktadır. Ancak bu alana parasal yatırımlar artarken entelektüel yatırım geride kalmıştır. Edebiyatın ciddi bir sektör olduğu Batı ülkelerinde yazar adaylarının bu alana çoğunlukla ticari kaygılarla girdiğini ve Yaratıcı Yazarlık eğitim programlarının bu “müşteri” kitlesinin taleplerine göre şekillendiğini söyleyebiliriz. Ülkemizde durum nitelik olarak farklı olmakla beraber, nitelik açısından benzerlikler göstermektedir. Yayın piyasasının palazlanması ve Batılı anlamda çoksatarlık mekanizmalarının kurulma çabaları, staryazarların medyada boy göstermeye başlaması kimi zaman edebiyat medyası tarafından kıyasıya eleştirilmekte, ancak bu gelişmeler yine de çok değişik kesimlerden insanların yazmaya eğilimlerini beslediği gerçeğini değiştirmemektedir. Bu tür eleştiriler, çok yazıldığı, birçoklarının ün, para, toplumsal saygınlık gibi itki-lerle kitap yayımlatma sevdasına giriştikleri ve ne yazık ki kendilerine benzer heyecanlara sahip yayıncılar buldukları için ortalığın değersiz kitaplarla meşgul edildiği noktalarında odaklanmaktadır. Ben bu tür eleştirilere tam anlamıyla katılmıyorum. Geçmiş zamanların büyük yazarlarının itkilerinin neler olduğunu incelediğimiz zaman bu tespitlerin yeterli olmadığını görebiliriz. Örneğin Çehov’un geçim kaygısıyla durmadan yazmasının (o kadar ki Çehov kendisine bir öykü fikri verene belli bir ücret ödemeye kadar vardırırmıştı işi) veya Dostoyevski’nin kimi yapıtlarının avanslarını bile kumar masasında kaybeden biri olmasının, ortaya koymuş oldukları yapıtların

edebi niteliklerine gölge düşürdüğünü söyleyemeyiz. Belki bu önemli yazarlar gibi itkilere sahip ama niteliksiz yapıtlar üreten niceleri vardı; ya da tam tersine kendini tamamen edebiyat aşkıyla yazmaya adanmış nice Salieri'ler vardı, ancak biz onları bugün hatırlamıyoruz, bilmiyoruz. Kaldı ki yazarları, böyle anekdotlar düzeyinde algılamanın da edebiyata bir katkısı olmayacağını eklemeliyim. Günümüzde edebiyat ortamı tüm bu tartışmaların gölgesinde kendini yeniden üretmektedir. Her ne nedenle olursa olsun çok yazılması, herkesin yazmaya heves etmesi tek başına olumsuz bir durum yaratmaz. Ancak sorun şu ki bunca yapıt yazılmasına rağmen, ne bu kitaplar yeterince okunmakta ne de (daha vahimi) bu kitapların yazarları başka yapıtları okumaktadırlar. Yapıtlarını kaleme aldıkları dilde yazılmış geçmiş dönemin ve bugünün yapıtlarını okumayan yazarların gerek edebiyat gerekse kurmaca teknikleri konusunda yeterli düzeye gelemeyecekleri açıktır. Bakın Tanpınar ne diyor:

Türkiye'de aşağı yukarı altmış senelik mazisi olan bir roman vardır ve en durgun senelerinde, hiç olmazsa yirmi roman çıkar, bugün yaşayanlar arasında halk tarafından tanınmış, eserleri okunan altı yedi romancımız var. Öyle olduğu halde henüz Türk romanını Avrupalı bir gözle tedkik eden, mevcut temayülleri anlatan, zayıf ve hareketli noktaları gösteren, memleketteki sanata ve hariçteki edebiyata karşı olan alakalarını tesbit eden bir tek tenkit tecrübemiz yoktur. Bir tek yazarımız zahmetine katlanıp Türk romanını belli başlı mümessillerinde okuyup onu anlamağa çalışmamıştır. Bundan vazgeçtik, günün eserleri üzerinde olsun ciddi bir münakaşanın açıldığını göremeyiz. Bizzat roman yazanlar da eserlerinin haricinde, sanatlarına ve arkadaşlarına dair yazı yazmazlar yahut sayılacak kadar az. Ben çok defa alemimi-

zin bu hali karşısında “acaba bizde roman, okuyucu ile yazar arasında çok hususi kalması lazım gelen bir nevi ailevi bir iş midir” diye düşündüm. Son senelerde kendi edebiyatımızla alakamızın şekli o dereceye gelmiştir ki, bir muharririmizden biraz daha genişçe bir şekilde bahsedebilmemiz için zavallının ölmüş olması lazım gelir. Tenkidin mersiye ile beraber yürüdüğü yegane sanat hayatı bizimkidir.¹

Bu satırların yazıldığı tarih 1936... Tanpınar'ın romanımızın altmış yıllık bir geçmişi olduğunu söylemesinin üzerinden bir o kadar zaman daha geçti. Ancak işaret ettiği sorunlar bence bugün tazeliklerini koruyorlar. Belki yayımlanan yapıt ve yazar sayılarında bir artış olduğu söylenebilir. Ancak yazarların birbirlerini okuması, kendi sanatları üzerine tartışmaları ve düşünce üretmemeleri bugün de zaman zaman gündeme gelen bir sorundur.

Yaratıcı Yazarlık atölye çalışmalarında bu kitapta okuyacağınız konuları irdeliyorum. Elbette bu seminerlerin çok daha büyük bölümünü uygulamaya ayırıyorum. Ancak bu kitabı bir ders kitabı gibi hazırlamadım. Çünkü “ev ödevleri”, seminerlerimin etkileşimli bölümünü oluşturuyor ve tamamen katılımcı grubun yapısına göre şekilleniyor. Bu seminerleri düzenlememde ve bu kitabı yazmamdaki amaç, anlatacak hikâyesi olduğuna inananlara bunları kurmaca biçimleri altında nasıl yazacakları konusunda teknik bilgileri ve olası dizgeleri eleştirel bir gözle sunmaktı. Bunu yaparken ben de çok şey kazandım, kendi yazma deneyimimi gözden geçirme fırsatı buldum. Bu kazanımlarımı da Tanpınar'ın sözleri-

1. Ahmet Hamdi Tanpınar, “Bizde Roman”, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, M.E.B. Devlet Kitapları, İstanbul, 1969.

ni aklımda tutarak, *Büyübozumu*'nun okurlarıyla paylaşmak istedim.

Yazmak, insanın tüm yaşamına yayılan bir etkinliktir. Evet, kimi teknikler irdelenir, birçok şey tartışılır... Böyle bir eğitimden geçenler deneyim kazanırlar; ama bu bir başlangıçtır. Sanat büyük bir maceradır. Bu tür deneyimler, kişiye uçsuz bucaksız sanat ülkesinde yolculuk için güven ve cesaret verir. Belki bu bilinmeyen topraklarda hayatta kalabilmek için bazı teknikler... Ondan sonrasında kişi yalnızdır. Başına neler geleceğini kimse bilemez. Üstelik bu teknikler çoğu zaman yazarın yolculuğunda karşısına engeller ve sınırlar olarak da çıkacaktır. Onlarla hesaplaşmak, onları aşmaya çalışmak da bu yolculuğun aşamalarındandır. Sanat için kurulan tüm cümleler sınanmaya, tanımlanan tüm kurallar ihlal edilmeye mahkûmdur.

Modern edebiyatımızın etkili kalemlerinden Murat Gülsoy, türler arasında gezinirken yazıdan bir aynaya bakmaya davet eder bizi. Soyfacı heyecanla çevirirken kâh zamane bireyinin hafî pür mefaliyle yüzleşmeye çağırırız kâh yazıdan bir dünyanın sınırlarına ortak oluruz.

Murat Gülsoy, *Bu Kitabı Çalın* adlı yapıtıyla Salt Falk Hikâye Armağanı'na, ilk romanı *Bu Filmin Kötü Adamı Benim* ile Yunus Nadi Roman Ödülü'ne değer görülmüştü. *Büyübozumu: Yaratıcı Yazarlık ile* yazı serüveninin en başından beri attığı tüm adımlara basarak geri dönüyor; yalnızca kitapları değil, dünyanın kendisini de bir metin olarak okuyan edebiyat geleneğinin izini sürüyor. Vermekte olduğu yaratıcı yazarlık derslerinden yola çıkarak, gerçekliği yazı yoluyla yeniden kurmanın araçlarını, yöntemlerini sorguluyor. Gülsoy, "kurmacanın bilinen sırlarıyla ihlal edilebilir kurallarını" açım-larken, bir büyüü bozuyor ve okuyanla yazan arasındaki sessiz anlaşmanın kurallarını altüst ediyor. Kısacası, anlatacak bir hikâyesi olanlara, "okunaklı" bir anlatı kurmanın yollarını işaret ediyor. Yolları çatallanan yazı bahçesinde kaybolmasınlar diye...

Kapak fotoğrafı: MURAT GÜLSOY

ISBN 978-975-07-0463-5

0 789750 704635